

พุทธทาส, กิตติวุฑโฒ, พระพยอม, สันติอโศก และสำนักกรรมกายในสายตา พระนักศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์

กองบรรณาธิการ

นำเรื่อง

เมื่อต้นปี ๒๕๓๖ ที่ผ่านมา ดร.เดวิด กอสลิง (David Gosling) นักวิชาการมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ได้เดินทางมายังประเทศไทยเพื่อสำรวจความคิดเห็นของชาวพุทธต่อสำนักพุทธศาสนาที่สำคัญห้าสำนักในประเทศไทยอันได้แก่ สำนักสวนโมกขพลารามของท่านพุทธทาส สำนักจิตตภาวันของท่านกิตติวุฑโฒ สำนักวัดสวนแก้วของพระพยอม สำนักสันติอโศกของท่านโพธิรักษ์ และสำนักกรรมกายของท่านธัมมชโย

การสำรวจครั้งนี้ กอสลิงเลือกพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการสำรวจครั้งนี้ ผู้สำรวจได้ทำเป็นรายงานชื่อ Urban Thai Buddhist Attitudes to Development เสนอต่อที่ประชุมไทยศึกษา ครั้งที่ ๕ จัดโดย School of Oriental and African Studies มหาวิทยาลัยลอนดอน ในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๖ กองบรรณาธิการเห็นว่ารายงานนี้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจหลายอย่าง จึงขอนำมารายงานเสนอเป็นลำดับไปดังนี้

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

กอสลิงถวายแบบสอบถามแก่พระนิสิตจำนวน ๒๕๐ รูป พระนิสิตเหล่านี้มาจากทุกคณะแบบสอบถามนี้ถวายผ่านคณบดีของแต่ละคณะ มีพระนิสิตตอบแบบสอบถามกลับมา ๑๘๕ รูป และส่วนใหญ่จะตอบปัญหาทุกข้อที่กอสลิงถาม

ในรายงานกอสลิงไม่ได้ให้เหตุผลว่าทำไมจึงเลือกถามพระนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์แทนที่จะถามชาวพุทธทั่วไป แต่ไม่ว่าผู้สำรวจจะคิดอย่างไร ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ พระนิสิตเหล่านี้ก็เหมือนนักศึกษามหาวิทยาลัยทางโลก คือเป็นผู้อยู่ในวัยหนุ่มมีความรู้ วิชาการสมัยใหม่และพุทธศานาค่อนข้างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางพุทธศาสนาซึ่งสัมพันธ์โดยตรงกับผลการสำรวจ อาจกล่าวได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้คือปัญญาชนที่รู้พุทธศาสนาในแง่ของหลักการและวิชาการดีที่สุดในกลุ่มชาวพุทธไทย การที่ผู้สำรวจมุ่งมาที่กลุ่มพระสงฆ์กลุ่มนี้อาจสันนิษฐานได้ว่าเพราะเขาต้องการสำรวจความคิดของปัญญาชนสงฆ์ มากกว่าที่จะสำรวจความคิดของชาวบ้านหรือพระสงฆ์ที่ไม่ค่อยได้เรียนรู้พุทธศาสนาอย่างเป็นวิชาการก็ได้

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามคือ พระนิสิตเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ใด ๆ กับสำนักความคิดทั้งห้าข้างต้น ประเด็นนี้น่าสนใจ เพราะเราจะพบว่าการสำรวจความคิดของคนที่มีผลประโยชน์อิงอยู่กับบุคคลหรือสถาบันที่เป็นเป้าหมายของการสำรวจย่อมยากที่จะได้ผลออกมาอย่างเที่ยงตรง ยิ่งในกรณีที่มีการสำรวจนั้นมีตัวเลือกให้เปรียบเทียบด้วยแล้ว ยิ่งยากที่จะเชื่อในผลที่ออกมา

การที่พระนิสิตที่ตอบแบบสอบถามครั้งนี้ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับท่านพุทธทาส ท่านกิตติวุฑโฒ พระพยอม ท่านโพธิรักษ์ และท่านธัมมชโย ในเชิงผลประโยชน์ น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า ผลการสำรวจครั้งนี้ออกมาจากความคิดในทางวิชาการ มากกว่าอคติ

คำถามหลักและผลการสำรวจกว้าง ๆ

คำถามหลักที่กอสลิงใช้ในการสำรวจครั้งนี้คือ ท่านคิดว่าสำนักต่อไปนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่ คำตอบที่ได้ออกมาดังนี้

๑. ท่านพุทธทาส : ตอบว่าเป็นประโยชน์ร้อยละ

๙๖.๒ ตอบว่าไม่เป็นประโยชน์ร้อยละ ๐ ไม่ออกความเห็นร้อยละ ๓.๘

๒. พระพยอม : ตอบว่าเป็นประโยชน์ร้อยละ ๙๖.๘ ตอบว่าไม่เป็นประโยชน์ร้อยละ ๐ ไม่ออกความเห็นร้อยละ ๓.๒

๓. วัดพระธรรมกาย : ตอบว่าเป็นประโยชน์ร้อยละ ๘๗.๖ ตอบว่าไม่เป็นประโยชน์ร้อยละ ๓.๘ ไม่ออกความเห็นร้อยละ ๘.๖

๔. ท่านกิตติวุฑโฒ : ตอบว่าเป็นประโยชน์ร้อยละ ๘๗.๖ ตอบว่าไม่เป็นประโยชน์ ร้อยละ ๑.๑ ไม่ออกความเห็นร้อยละ ๑๑.๓

๕. สำนักสันติอโศก : ตอบว่าเป็นประโยชน์ร้อยละ ๔๐.๐ ตอบว่าไม่เป็นประโยชน์ร้อยละ ๔๒.๗ ไม่ออกความเห็นร้อยละ ๑๗.๓

จากการสำรวจกว้าง ๆ จะเห็นว่า ผู้ที่ได้คะแนนนิยมสูงสุดคือพระพยอม รองลงมาคือ ท่านพุทธทาส สองท่านนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามแม้แต่ผู้เดียวที่ให้ความเห็นเชิงลบ ท่านกิตติวุฑโฒกับสำนักธรรมกายได้คะแนนนิยมเท่ากัน และเป็นคะแนนนิยมค่อนข้างสูง สำนักสันติอโศกได้คะแนนมาเป็นอันดับท้ายสุด เฉพาะสำนักสันติอโศกนี้มีประเด็นน่าสนใจหลายอย่างเช่น นอกจากจะได้คะแนนต่ำสุดแล้ว ยังเป็นสำนักเดียวที่มีปฏิกิริยาเชิงลบจากผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด

ทัศนะบางประการต่อท่านพุทธทาส

ต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของความเห็นจากผู้ตอบแบบสอบถามที่กอสลิงรวบรวมมาในส่วนที่เกี่ยวกับท่านพุทธทาส

- ท่านสอนให้สังคมรู้จักระเบียบวินัย
- ท่านสอนให้ประชาชนรู้จักแก้ปัญหาชีวิตของตนเอง
- ท่านสอนให้เรารู้ว่าเราคือใคร

- ท่านสอนให้เราเข้าใจความหมายของชีวิต
- ท่านสอนให้เราตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากความเห็นแก่ตัว

ทัศนะบางประการต่อพระพยอม

ในส่วนที่เกี่ยวกับพระพยอม มีทัศนะที่น่าสนใจดังนี้

- ท่านช่วยให้คนมีงานทำ
- ท่านสอนให้เลิกละสิ่งเสพติด
- ท่านเทศน์เก่ง
- ยากจะหาคนแบบพระพยอมในสังคมนี้
- ท่านสอนธรรมะให้เยาวชนเข้าใจได้
- ท่านช่วยคนที่รู้ไม่เลี้ยวแล

ทัศนะบางประการต่อสำนักธรรมกาย

ต่อไปนี้เป็นทัศนะต่อสำนักธรรมกาย ขอให้สังเกตว่าทัศนะเหล่านี้มีทั้งแง่บวกและลบ

- สำนักนี้สอนให้คนรู้จักใช้เวลาว่างในทางที่ถูก
- สำนักนี้สอนให้คนเยือกเย็น
- ไม่แน่ใจว่าสำนักนี้มีจุดประสงค์ทางการเมืองอะไรหรือไม่

- สำนักนี้สอนผิดหลักพุทธศาสนา
- สำนักนี้เกื้อกูลเยาวชน
- หลักคำสอนของสำนักนี้ผิดธรรมวินัย
- ถ้าสำนักนี้ไม่ทุ่มทุนในการดึงคนก็คงจะดี

ทัศนะบางประการต่อท่านกิตติวุฑโฒ

ต่อไปนี้เป็นทัศนะต่อท่านกิตติวุฑโฒ ขอให้สังเกตว่าท่านกิตติวุฑโฒก็เหมือนสำนักธรรมกายที่ผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็นสองส่วนทั้งแง่บวกและลบ

- ท่านดูเป็นนักธุรกิจ
- ท่านเข้าใจโลกดี
- ท่านให้ออกาสคนที่ด้อยโอกาส
- ท่านทำการค้ามากไป

- ท่านสอนพระให้ทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน
- ท่านสอนพระเณรให้รู้จักทำงาน
- ท่านเทศน์เก่ง

ทัศนะบางประการต่อสำนักสันติอโศก

กอสลิงให้ข้อสังเกตว่าสันติอโศกเป็นสำนักเดียวที่มีปฏิกิริยาเชิงลบจากผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างมากต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง

- สำนักนี้รู้จักกันดีในหมู่คนรวยและแฝงจุดประสงค์ทางการเมือง

- สำนักนี้สอนให้พระตรวจสอบตนเองอยู่เสมอ
- น่าจะจัดเป็นพุทธศาสนาอีกแบบหนึ่ง
- สำนักนี้ตีความคำสอนผิด
- สำนักนี้สอนผิดเพี้ยนไปจากพุทธศาสนา
- ไม่ตอบ เพราะไม่อยากร่วมกับสำนักที่สอนขัดกับคัมภีร์

- สำนักนี้เข้าใจคัมภีร์ผิดและปฏิบัติตัวผิดไปจากที่คัมภีร์กล่าวไว้ ไม่มีความจริงใจในประชาชนและสังคม

- สำนักนี้ทำให้สังคมสับสน ชักนำพระสงฆ์ไปในทางที่ผิด สอนขัดกับหลักพุทธศาสนา และเปลี่ยนแปลงความหมายของคัมภีร์เดิม

- สำนักนี้ดูจะเป็นศาสนาใหม่
- สำนักนี้สร้างเอกภาพให้เกิดในกลุ่มเฉพาะกลุ่มหนึ่ง แต่สร้างความแตกแยกในสังคมเมื่อมองรวมๆ
- สำนักนี้สอนให้คนเป็นคนดี
- สำนักนี้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและมีบางสิ่งอยู่หลังฉาก

- พวกนี้บ้าแล้ว

ข้อสังเกต

ในบทความนี้กอสลิงไม่ได้วิเคราะห์ให้เห็นชัดว่าทำไมในความคิดของเขา คະแนนนิยมจึงออกมาเช่นนั้น

กองบรรณาธิการได้สอบถามอาจารย์ที่มหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัยทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส ส่วนใหญ่ให้
ความเห็นใกล้เคียงกันว่า ที่สำนักสันติอโศกได้คะแนน
ค่อนข้างดีลบเพราะปัจจัยสองประการคือ

๑. พระนิสิตเหล่านี้เรียนมาในระบบบาลีเดิม พระ-
ไตรปิฎกและคัมภีร์อื่นๆ ในพุทธศาสนาในสายตาของ
พระนิสิตเหล่านี้ผู้จะเข้าใจและตีความได้ใกล้เคียงความ
เป็นจริงที่สุดคือผู้ที่เรียนบาลีมาเท่านั้น ภาษาบาลีเป็น
ภาษาที่มีแบบแผน สามารถสืบสาวหาความหมายด้วย
วิธีการทางไวยากรณ์ ท่านโพธิรักษ์ไม่เชื่อว่าระบบบาลี
ที่กล่าวมาจะช่วยให้เข้าใจคำสอนที่อยู่ในคัมภีร์เท่ากับการ
ปฏิบัติธรรมจนเกิดประสบการณ์ตรง ท่านโพธิรักษ์
ตีความคำสอนจากรากฐานที่ว่านี้ ดังนั้นจึงเข้ากันไม่ได้
กับความคิดของพระนิสิตเหล่านี้

๒. เมื่อไม่นานมานี้พระภิกษุผู้ใหญ่รูปหนึ่งคือ
พระเทพเวที (ประยุทธ์) ได้เสนองานวิชาการที่แสดงให้เห็น
ว่าสิ่งที่ท่านโพธิรักษ์สอนไม่น่าเชื่อถือ งานของท่าน
เป็นงานวิชาการบริสุทธิ์ เสนออย่างเป็นกลาง วิเคราะห์
ประเด็นต่างๆ อย่างชัดเจนมีเหตุมีผล แต่ฐานของ
พระเทพเวทีก็คือฐานเดียวกับของพระนิสิตมหาจุฬาฯ
คือเป็นฐานของระบบบาลี ในแง่ส่วนตัวพระเทพเวทีมี
ความสัมพันธ์กับมหาจุฬาฯ อย่างลึกซึ้ง ท่านคือ
สัญลักษณ์ทางปัญญาที่มหาจุฬาฯ ภาคภูมิใจ อิทธิพล
ของท่านในเรื่องนี้น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดคະแนน
นิยมของสำนักสันติอโศก ดังที่เห็นนั้น

ในส่วนของท่านพุทธทาสและอาจารย์พยอม สอง
ท่านนี้เป็นผู้ที่พระนิสิตมหาจุฬาฯ เคารพนับถืออย่างสูง
กอสลึงให้ความเห็นว่า พระนิสิตมหาจุฬาฯ ส่วนใหญ่มา
จากชนบท เมื่อว่างเว้นจากงานประจำคือการเรียน พระ
เหล่านี้จะออกสู่ชนบทซึ่งก็คือบ้านเกิดเมืองนอน
ของตนออกไปพัฒนาบ้านนอกด้วยวิชาการสมัยใหม่

เรียนรูมา เช่นให้ความรู้เรื่องสาธารณสุขพื้นฐานแก่
ชาวบ้าน จัดอบรมเยาวชน เป็นต้น ด้วยพื้นฐาน
ที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว พระเหล่านี้จึงยอมรับ
พระอย่างท่านพยอมได้ง่ายเพราะในช่วงหลังมานี้ท่าน
อาจารย์พยอมได้หันมาจับงานสังคมสงเคราะห์อย่าง
จริงจัง แม้ว่างานของท่านจะมุ่งสนองคนเมือง แต่คน
เมืองที่ได้รับประโยชน์จากท่านส่วนใหญ่ก็คือคนชนบท
ที่อพยพเข้ามาเมืองหลวงเพื่อแสวงโชคนั่นเอง

ด้วยเหตุผลเดียวกันนี้ คະแนนนิยมต่อท่านกิตติ
วุฒโฒจึงออกมาอย่างที่เห็นนั้น ท่านกิตติวุฒโฒอาจมี
ข่าวเชิงลบในสายตาของสื่อมวลชน แต่ในแง่การให้
บริการสังคมสงเคราะห์ท่านได้ทำอะไรไว้มาก งาน
เหล่านี้อาจไม่ปรากฏทางสื่อมวลชน แต่ผู้อยู่ในแวดวง
คณะสงฆ์รู้จักดี ท่านจึงได้คะแนนนิยมค่อนข้างดีใน
สายตาพระนิสิตเหล่านี้

สำนักธรรมกายได้คะแนนนิยมเรื่องความสามารถ
ในการนำเสนอพุทธศาสนาแก่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง
ในเมือง แม้ว่าสำนักนี้จะมีข่าวในเชิงลบปรากฏทางสื่อ-
มวลชนอยู่บ้าง อาจารย์ที่มหาจุฬาฯ บางส่วนให้ข้อ
สังเกตว่า ในแง่คำสอน สำนักธรรมกายกับสำนักสันติ
อโศกน่าจะมีปัญหาเท่ากัน แต่สองสำนักนี้ต่างกันตรงที่
สำนักธรรมกายไม่แสดงตัวว่าเป็นพวกหนึ่งต่างหาก
จากคณะสงฆ์เดิม ทำที่ดังกล่าวนี้ น่าจะมีส่วนทำให้
ภาพลักษณ์ของสำนักนี้ดีกว่าสำนักสันติอโศกในสายตา
ของพระนิสิตมหาจุฬาฯ ในเรื่องการทำงานเพื่อสังคม
ชาวอโศกกับชาวธรรมกายก็ทำอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน
แม้จะเน้นประชาชนคนละกลุ่มก็ตาม งานสำรวจครั้งนี้
แม้ว่าจะทำในกลุ่มพระสงฆ์ที่ถือว่าก้าวหน้าที่สุดใน
สังคมไทย แต่ก็คงกล่าวไม่ได้เต็มที่ว่าผลที่ออกมาเป็น
ผลจากความคิดบริสุทธิ์โดยไม่มีอารมณ์เจือปน ทศนะ
ของพระนิสิตรูปหนึ่งที่ว่า พวกนี้ (สันติอโศก) บ้าแล้ว
น่าจะสะท้อนเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี